Skulpturpark Hunnebostrand

Leader förstudie 2011

Research, text och formgivning: Ingrid Lindberg

Illustrationer: Ingrid Lindberg

Övriga illustrationer av:

PEAB s. 11(1), Sotenäsbostäder s. 11(5)

Boel Hellman s.35 (2)

Wingårdh Arkitektkontor s.43

Foto: Ingrid Lindberg

Övriga fotografier av:

Marcus Bertilsson s. 10, s.14(1-3), s. 16(1)(4) s. 37(3)

Bo Leander s. 15(2-3)

Göran Gustafsson s. 16(2), s. 17(1-2)(4)

Claus Ørntoft s. 17(3)

Eileen MacDonagh s. 16(3)

Pelle Pixel s. 6, 13

Rikard Sjöberg s. 34(7)

Morritz Eggert s. 25(1)

Okänd s. 34 (3)(6)

Visit Scotland off. Website s. 24

Krister Hallgren, Kalle Sanner s. 27

Bohusläns museum/Västarvet: s. 32(2) s. 41(3)

Hunnebostrands Bildarkiv: s. 32(3)

Louisiana Museum s. 39(2-3)

Bilbao Guggenheimmuseum s. 26(1) s. 39(4)

Henjasaj N. Koda: *Dansare Carmen Olsson* s. 41(1)

Armagh Planetarium s. 41(2)

Davide Macullo: *Lumino House* s. 41(3)

S.Haeger: *Stångehuvud* s. 42(3)

Borghamn Sten s. 42(2)

Nils Petter Dale: *Jarmund/Vigsnæs AS Arkitekter: Villa Vestfold* s. 45

Gert Wingårdh s. 52

Språkgranskning: Anna Cerps

Tryck: Nordbloms Trycksaker AB Upplaga 300 ex.

© Ingrid Lindberg/Skulpturpark Hunnebostrand 2011

Rapporten är publicerad i samband med förstudien Skulpturpark Hunnebostrands avslutande december 2011. Rapport med bilagor finns även att ladda ned från: www.skulpturparkhunnebostrand.se/rapport

Innehåll

Förord 5

Inledning 7

Förstudien

Bakgrund 11
Uddengruppen Skulpturpark Hunnebostrand
Förstudiens mål och syfte Metod och avgränsning 12
Innehåll/aktiviteter 12
Kommunikation 13
Informationsbrev Hemsida Bildpresentationer
Förankring 14
Seminarium 28 april Projektpresentation
Valborgseld 2011 15
Pilot: SkulpturSPARK 15-19
Bohusläns Stenstipendiater 16 Bohusläns Stenstipendiater 17
Media och representation 17
Värdskap Bella Gästis Marknadsföring 18
Besök Publikundersökning Spontana reaktioner 19
Idéutveckling 20
Möten/kontakter/research Arbetsseminarium 30 september
Utvärdering Sammanfattning 21

Framtidens turistnäring

Nya perspektiv 24
Hållbar turism
Strategisk turistutveckling 25
Kulturturism 26 Akvarelleffekter 27
Stenen i Sotenäs 28
Tidigare initiativ Natur- och kulturturism 28

Förslag

Till utveckling av Uddenområdet
Skulpturpark Stenkonstcentrum

Platsen 32
Beskrivning Historik
Platsens profil Värd att ta vara på 33
1 Stenpark Hunnebostrand 34
Utveckling av Uddenområdet
Strandpromenaden 35
2 Skulpturpark 36
Skulpturpark som idé Stenskulptur som förmedlare av en plats
Konst som förmedlare av kulturarvet Skulpturpark på Udden 37
Skulpturparkens utformning och utveckling Visionen framåt 38
Att skapa ett besöksmål med internationell status 39
Levande samhälle Konst som förmedlare av upplevelser
Framtidens museum
3 Stenkonstcentrum 40
Funktioner
Byggnad 41 Lokalisering 42
Arkitekttävling Fria Visioner 43
Realisering Finansiering Sammanfattning idéer 44

Förutsättningar

Kommunens roll 48
Förstudiens fortsättning 49
Resurser 50
Arbetsgruppen 52

Appendix 53

Förord

Med start ur en genuin folkopinion i Hunnebostrand 2010, mot den då planerade bebyggelsen på Udden, framträdde en mindre grupp vilka nu har genomfört en förträfflig utställning. Gruppen har även lyckats genomföra en Leader-stödd förstudie. Den samlar olika viljor och idéer och pekar framåt mot en möjlig utveckling av platsen. Förstudiens erfarenheter och idéer redovisas i denna inspirerande rapport.

När man sår ett frö, då vet man aldrig vad som ska hända. Mycket beror på omständigheterna. När initiativet om en utställning och förstudie behandlades av kommunen, med avseende på Uddens möjliga utveckling, var det många som trodde att det inte skulle låta sig göras med tanke på platsens laddning. Med facit i hand kan konstateras att initiativet fått ett mycket bra mottagande samt till stor del lyckats ena samhället och medfört mycket positivt för alla deltagande parter.

Sotenäs kommun har gett sitt stöd till initiativet Skulpturpark Hunnebostrand för att kommunen anser att Udden behöver en vision som inte förstör den vackra platsen. Undertecknad välkomnar denna rapport som det gedigna idéarbete den är, men också som ett steg i en samhällsutveckling där den demokratiska processen och medborgarnas synpunkter är det som är vägledande.

För Sotenäs kommun

Mats Abrahamsson
Kommunstyrelsens ordförande

Udden, strandpromenaden och Hunnebostrand sett från norr Foto: Pelle Pixel

Inledning

I samband med att PEAB avbröt sina byggplaner om ett bostadsområde på Udden i Hunnebostrand formades arbetsgruppen Skulpturpark Hunnebostrand och ansökte om medel från Leader Ranrike till en förstudie för att utveckla idéer om framtida användning av området.

Förstudiens syfte var att utveckla en idé om att etablera en skulpturpark på Udden med tillhörande stenkonstcentrum, som sedan presenteras i ett förslag till Sotenäs kommun. Detta görs i och med denna rapport som skall fungera som underlag för fortsatt diskussion och utveckling av projektet. Det övergripande syftet har varit att föreslå ett hållbart alternativ till exploatering av platsen till förmån för allmänhetens behov för rekreation.

Förstudien skulle också utforska det publika intresset av platsen och undersöka om befolkningen kunde acceptera en förändring där, genom att realisera en skulpturutställning i samverkan med Bohusläns Stenstipendium på Udden sommaren 2011: SkulpturSPARK.

Denna förstudierapport är uppdelad i fyra delar. **Förstudien** är en sammanfattning av vad vi gjort, **Framtidens turistnäring** redogör för tankegångar som ligger till grund för projektidén. **Förslag** innehåller arbetsgruppens idéer och förslag om hur vi menar att platsen bäst bör tas tillvara för framtiden. **Förutsättningar** är en sammanfattning och sammanställning av existerande resurser och förutsättningar för vidare utveckling av projektidéerna.

Vi tror att en skulpturpark skulle kunna utgöra ett attraktivt besöksmål som kan profilera orten, locka besökare och stimulera besöksnäringen samtidigt som det skulle reservera Udden mot framtida exploatering.

Vi tror också att om Hunnebostrand kan erbjuda ett inomhusalternativ, ett stenkonstcentrum som inte bara förmedlar konst och skulptur utan också kunskap relaterad till stenen och den bohuslänska graniten så kommer besöksnäringen att öka året runt och stimulera ekonomi och samhällsliv i positiv riktning.

Vi vill passa på att tacka alla som bidragit till att vi kunnat genomföra denna förstudie och utställning.

Förstudien

Udden och Hunnebostrand sett från väst Foto: Marcus Bertilsson

Bakgrund

Denna förstudie har fått sin glöd av den motståndskamp som ägde rum i Hunnebostrand under sommar och tidig höst 2010. Det var valår och för många invånare och boende i Hunnebostrand och Ulebergshamn aktualiserades en mycket angelägen fråga: Den om byggplanerna för Udden – älskad strandpromenad och friluftsområde med det vackra Nordre Hoge berg som fond och landmärke.

Ingen trodde riktigt på att byggplanerna skulle gå att stoppa men argumenten som talade mot var många och man ifrågasatte det hållbara i en markanvändning som bygger bort det som besöksnäringen i Sotenäs och Bohuslän vilar på: en orörd natur och allas tillgång till kusten.

Artiklar, insändare, telefoner som gick varma, wallraffande befolkning, en blogg med synpunkter och motståndarsidans egna visualiseringar av byggplanernas omfattning underbyggde motargumenten som till slut tog sig uttryck i demonstrationer och stormöten i Folkets Hus. Tack vare många människors outtröttlighet och initiativ lyckades man övertyga både Sotenäs kommun och PEAB att omvärdera planerna som inför en paneldebatt den 7 september 2010 lät meddela att man beslutat lägga ned projektet.

Detta upplevdes av alla parter som något av en unik händelse och antydde att tiden kanske var mogen för nya tankegångar.

Uddengruppen

Senare under hösten 2010 sammankallade Dan Bothén några av dem som varit aktiva i kampen för att bilda ett nätverk för frågor kring Uddens framtida utveckling – men också för utveckling av en hållbar turistnäring för hela Hunnebostrand- och Ulebergshamnsområdet. Gruppen inbjöds att ingå i Hala–projektet som drivs av Hunnebostrands Folkets Hus- och Parkförening med syfte att fungera som diskussionsforum för Uddenrelaterade frågor.

Deltagande: Dan Bothén, Dan-Eric Mattson, Pål Svensson, Ingrid Lindberg, Lars-Erik Knutsson, Conny Olsson, Birgitta Melander, Kjell Andersson, Joacim Raiml, Göran Lundin, och Ulla Turemark.

Skulpturpark Hunnebostrand

Under diskussioner i Uddengruppen uppstod behovet att utforska och renodla idén om att etablera en permanent skulpturpark med tillhörande stenkonstcentrum i Hunnebostrand som skulle kunna lyfta fram stenen som kulturarv och kulturbärare och utgöra ett unikt besöksmål i regionen.

Pål Svensson, Dan Bothén, Hans Leutscher och Ingrid Lindberg formade arbetsgruppen Skulpturpark Hunnebostrand som sökte och beviljades EU-stöd till en förstudie genom Hunnebostrands Folkets Hus- och Parkförening och med stöd av Sotenäs kommun.

Förstudiens mål och syfte

Förstudiens mål har varit att i dialog med kommun och samhälle ta fram, utvärdera och sammanställa förslag till en skulpturpark med tillhörande stenkonstcentrum i Hunnebostrand.

Syftet är att få näringsliv och kultur att samverka för att skapa ett attraktivt besöksmål som tillvaratar platsens unika värden samtidigt som det bidrar till en positiv samhällsutveckling.

Metod och avgränsning

Förankring av idéer och projekt har skett genom seminarier, föredrag och bildpresentationer vid allmänna och individuella möten med lokalbefolkning, lokala föreningar, kommunen samt flera regionala instanser.

Vi har också valt att fysiskt ladda platsen genom att bl.a. sörja för uppröjning och iordningställande av området för skulpturutställningen genom samarbete med Bohusläns Stenstipendiater under KKV-B.

Vi har från lokal, kommunal och regional nivå samlat in synpunkter och reaktioner genom möten och sammankomster och vi har genomfört en publik-undersökning av utställningen SkulpturSPARK.

Rapporten gör inte anspråk på att ge uttryck för en demokratisk vilja utan är ett självständigt utformat förslag som är tänkt att fungera som ett underlag för vidare diskussion kring utveckling av Uddenområdet och kring frågor om hållbar besöksnäring, samhällsutveckling och markanvändning.

Innehåll/aktiviteter

april	Informationsutskick Hemsida
28 april	Seminarium om kulturturism
	Projektpresentation/presentation utställning
30 april	Valborgseld Udden
april - juni	Möten samarbetsparter och intressenter
	Research
	Samplanering Bohusläns Stenstipendiater/KKV-B
	Samordning Sotenäs kommun
	Marknadsföringsmaterial
9 juli	Vernissage SkulpturSPARK
	Representation (guidningar, mediareportage)
	Insamling/inköp stenminnen
30 sept.	Seminarium samarbetsparter och intressenter
sept. - dec.	Avslut SkulpturSPARK
	Research, möten
	Sammanställning förstudierapport

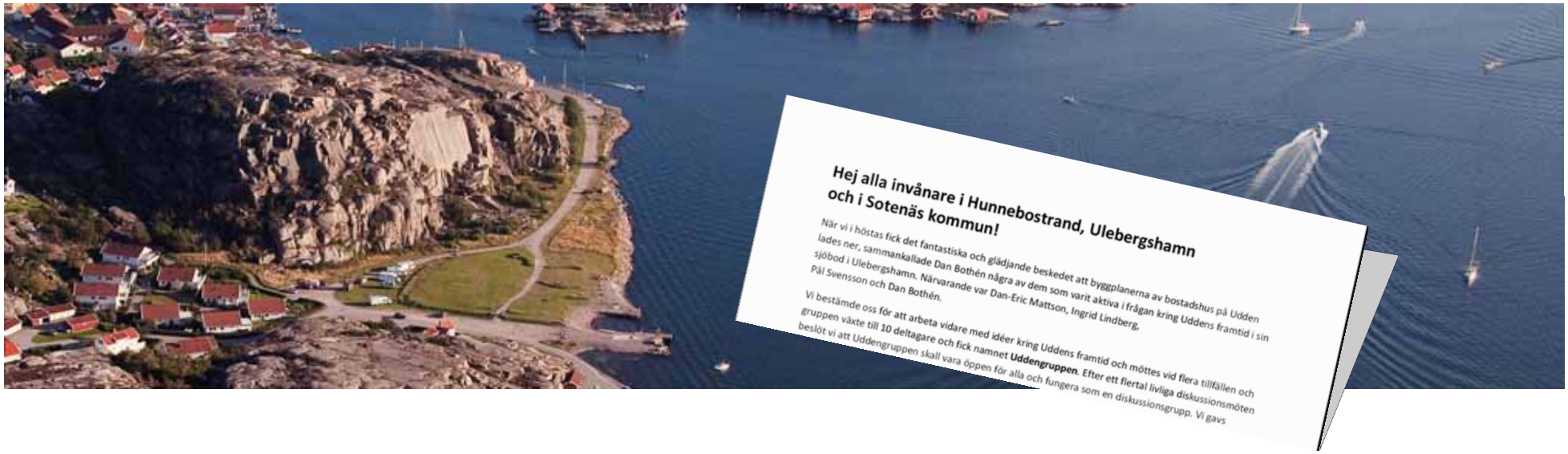

Kommunikation

Informationsbrev

För att alla skulle få information om projektet och kunna kontakta oss upprättades en hemsida och ett informationsbrev gick ut till alla med postadress Hunnebostrand.

I utskicket redogjordes för:

- projektets bakgrund, mål, syfte, innehåll och organisation
- samarbete med Bohusläns Stenstipendiater om sommarens utställning
- inbjudan att delta på seminarium
- inbjudan till informationskväll om projektet
- inbjudan till valborgsfirande på Udden
- kontaktytor: adresser och hemsidor

Informationsbrevet organiserade även en insamling av medel till utställning med Bohusläns Stenstipendiater – ett samarbete med Bohusläns stenstipendium och KKV-Bohuslän. Hans Leutscher kontaktades av gruppen i samband med förberedelser av KKV-Bohusläns 30-årsjubileum. Hans Leutscher är holländsk stenskulptör och tidigare stenstipendiat som numera bosatt sig i Lur i norra Bohuslän.

Hemsida

www.skulpturparkhunnebostrand.se

En hemsida upprättades och var i drift från och med april 2011 och har använts för att sprida information och ta emot synpunkter från allmänheten. Via e-post och kontaktformulär har besökare kunnat kontakta projekt-ansvariga och det har funnits möjlighet att prenumerera på nyhetsbrev.

Hemsidan har fungerat som värd för utställningen SkulpturSPARK med Bohusläns Stenstipendiater som där haft länk till egen marknadsföringssida.

Hemsidan skall även fungera som arkiv efter det att förstudien avslutats och blir ett sätt att sprida rapporten inklusive alla bilagor då budget inte medgiver tryck i någon större upplaga.

Bildpresentationer

Bildpresentationer eller PowerPoint-dokument har använts genomgående för att informera under möten, seminarier och andra sammankomster med kommun, region och lokala föreningar. De har omformats och utarbetats i takt med projektets utveckling och har funnits tillgängliga via Internet eller spridits via e-post. Ett urval av dessa kan laddas ned från hemsidan.

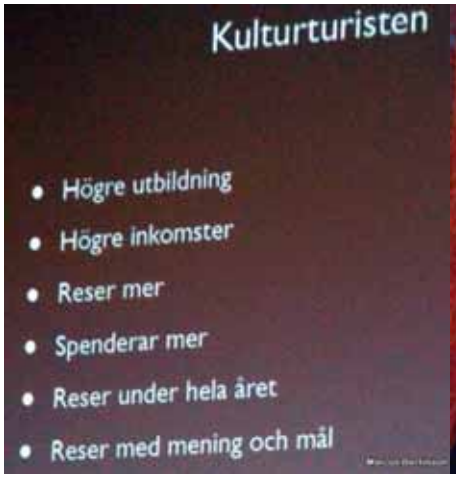

Förankring

Seminarium 28 april

Kulturturismens potential för en hållbar samhällsutveckling

Förankringsarbetet inleddes med ett seminarium om kultur- och naturturismens positiva verkningar på samhällsekonomin. Vi ville ta upp viktiga frågor som väckts i samband med turerna runt Udden och undersöka hur man kan satsa mer på turism och samtidigt behålla vår unika miljö.

Går det att bevara den vackra kustmiljön när exploateringstrycket är så starkt utan att förlora turismen, som är kommunens femte största näring? Finns det alternativa sätt att värdera marken och landskapet så att man kan stå emot frestelsen att sälja ut för att få in snabba pengar i en liten kommun med små inkomster. Hur vänder man en kortsiktig tankegång inom näringsliv och kommun till en långsiktig?

Med seminariet ville vi väcka frågor, tankar och idéer kring besöksnäringen som utmanar rådande, och i vår mening något ensidig satsning på båtfolk, sommargäster och campingturister och som öppnar för en vidare syn på vad turister efterfrågar, värdesätter och är beredda att resa hit för.

Via landvägen kan vi ta emot turister året om på bara en och en halv timmes resväg från till exempel. Göteborg, Trollhättan och Fredrikstad i Norge.

Föreläsare:

Pål Svensson Skulptör och medlem i arbetsgruppen, berättade i föredraget *Att markera en plats* om konstens och i synnerhet skulpturens förmåga att förmedla det sublima och platsspecifika.

Jonas Dahl Seniorkonsult på Grayling, tidigare marknad och kommunikationschef på Världskulturmuseet och Västsvenska Turistrådet gav oss en ”crash course” i kulturturism i sin föreläsning *Kulturens kommersiella kraft*

John Armbrecht Forskare från Handelshögskolan i Göteborg på Företagsekonomiska institutionen, Centrum för Turism, föreläste om sin studie: *Samhällsekonomin kring Nordiska Akvarellmuseet.*

Seminariet avslutades med en paneldebatt där politiker och tjänstemän ur Sotenäs kommun deltog. En sammanfattning återfinns på hemsidan.

Projektpresentation 28 april

Samma kväll hölls en allmän projektpresentation. Ingrid Lindberg redogjorde för förstudien och idéerna kring Uddens framtid och Pål Svensson höll föredrag om Bohusläns Stenstipendium och om den planerade utställningen på Udden. Projektpresentationen hade annonserats via anslag, informationsbrev, hemsida och e-postutskick. Ungefär 40 personer deltog. Det var flera som hade farhågor om nya bebyggelseplaner på Udden men många uttryckte också stort intresse för projektet och välkomnade nya tankegångar.

Valborgseld 2011

Lördagen den 30 april arrangerade Skulpturparkgruppen i samarbete med Uddengruppen, Bella Gästis och Maria Eylis Lindh ett valborgsfirande för att markera en ny era för Udden.

Under den långa tid som byggplaner diskuterats hade platsen lämnats delvis åt sitt öde och buskar och sly täckte området framför berget. Ett medborgarförslag om uppröjning hade under våren antagits av kommunledningen och även Uddengruppen och Skulpturparkgruppen hade inkommit med önskemål till parkförvaltningen. Träd och buskar togs bort och nya bänkar tillkom. Slyet som röjdes från området fick vara kvar och drogs ihop till en brasa med hjälp av Kjell Simonsson med traktor, arbetsgruppen och flera frivilliga.

Vid firandet informerade arbetsgruppen om förstudien och presenterade Hans Leutscher som berättade om sig själv och om sommarens utställningsplaner. Joakim Lundin från Bella Gästis berättade om det planerade samarbetet där restaurangen tar hand om värdskapet för utställningen och bjöd därtill alla på kaffe och korv.

En församling på över 150 personer kunde sedan åhöra Marianne Stenssons hyllningstal till våren och njuta av nybildade ”Uddenkören” (tillfälligt frisläppta medlemmar av Gaudiakören under ledning av Maria Eylis Lindh) som sjöng in densamma denna ovanligt stilla och varma aprilkväll.

Pilot: SkulpturSPARK

Namnet på sommarens stenskulpturutställning är en ordlek med engelskans ord för gnista – något som uppstår när man bearbetar sten – och svenskans kulturspark och lyckospark. Syftet med utställningen var just att antända en gnista för stenkonsten i Sotenäs och det har gnistrat om den i media genom reportage i tidningar, radio och i flera Tv-kanaler.

Utställningen var ett samarbete med Bohusläns Stenstipendiater/KKV-B och genomfördes med bidrag från Västra Götalandsregionen Kultur, Sotenäs kommun samt privat stöd. Förstudieprojektet anlitade Hans Leutscher som utställningsledare och bistod med marknadsföring och markberedning. Utställningen gjorde det möjligt att ladda och aktivera platsen, testa idéer, utvärdera publikt intresse och samla in reaktioner på förslag om en tänkt skulpturpark. Den utgjorde en viktig del av förstudien och användes även för att marknadsföra och väcka uppmärksamhet kring projektet.

Vernissage

Vernissage hölls den 9 juli, i strålande sommarsol och på Sotekanalens dag. Talade gjorde Pål Svensson, KKV-B:s Birgitta Eriksson-Fast, VG-regionens Lars Nordström, och Sotenäs oppositionsråd Britt Wall (S). Hans Leutscher introducerade sig tillsammans med de tre utställande skulptörer som kunnat närvara personligen: Claus Ørntoft från Danmark, Eileen MacDonagh från Irland och Gunn Harbitz från Norge. PRO-kören ledd av Marion Gerbo och ackompanjerad av Margareta Ekdahl och Douglas Alexandersson sjöng bland annat Stenhuggarvisa och Stenhuggartango för en entusiastisk publik.

Bohusläns Stenstipendiater

Bohusläns Stenstipendiater är ett hittills outnyttjat nätverk av internationella skulptörer. SkulpturSPARK gav dem möjligheten att för första gången ställa ut stenskulptur i Sverige. Årets utställningsdeltagare har markerats i fetstil.

1991	Kristian Blystad	Norge
1992	Veikko Hirvimäki	Finland
1993	Bjørn Poulsen	Danmark
1994	**Hans Leutscher**	**Nederländerna**
1995	**Eileen MacDonagh**	**Irland**
1996	Ragna Robertsdottir	Island
1997	**Hubert Maier**	**Tyskland**
1998	Dan Archer	England
1999	Igors Dobicin	Lettland
2000	Lev Smorgon	Ryssland
2001	Flinto Chandia	Zambia
2002	Eric Therét	Frankrike
2003	Artur Fatha	Zimbabwe
2004	**Gun Harbitz**	**Norge**
2005	Sys Svinding	Danmark
2006	Patrick Crombé	Belgien
2007	**Anne Katrin Altwein**	**Tyskland**
2008	**Armen Agop**	**Egypten**
2009	Janina Rudnick	Polen
2010	**Claus Ørntoft**	**Danmark**
2011	**Ayla Turan**	**Turkiet**

Bohusläns Stenstipendium

Stipendiet har sedan 1991 arrangerats av KKV-Bohuslän och firade i fjol sitt 20-årsjubileum och är ett av Sveriges största arbetsstipendier för konstnärer. Det innebär att en utländsk skulptör får möjlighet att arbeta med bohuslänsk granit under en månad vid verkstaden. Stipendiet är ett samarbete mellan kommuner i norra Bohuslän, Västra Götalandsregionen, Hallindens Granit AB, Bohusläns Stenkooperativ med flera företagare i Bohuslän samt Gerlesborgsskolan och KKV-Bohuslän.

I samband med att KKV-B firade sitt 30-årsjubileum hade Hans Leutscher en idé om att arrangera en utställning om stipendiet och genom förstudien fick han möjlighet att förverkliga planerna i stor skala. Inbjudan gick ut till samtliga stenstipendiater och ett urval gjordes utifrån ekonomi och skulpturernas lämplighet för utomhusutställningens obevakade läge och tidsperiod.

Media och representation

Tidningar
Göteborgsposten
Bohusläningen
Lysekilsposten
Zenit

TV
SVT1 Västnytt
SVT1 Sverige
TV4 Nyheterna Väst

Radio
Sotenäs Radio
Sveriges Radio P4 Väst

Internet
Hunnebostrand.nu
Smögenbryggan.se

Värdskap Bella Gästis

Genom samarbete med Joakim Lundin och Bella Gästis gavs vi möjlighet att erbjuda ett värdskap för utställningen som annars inte hade budget eller organisation för utställningsvärdar. Genom skyltning hänvisades besökare att hämta utställningskatalog på Bella Gästis där en hylla med broschyrer, affisch och enkäter för publikundersökning fanns under hela utställningsperioden.

Marknadsföring

Utställningskatalog

Katalogen innehöll information om utställningen, Udden, förstudien och hänvisade till hemsidan. Den fanns på Bella Gästis, i Fiskaffärn, Tumlaren, KKV-B, Gerlesborgsskolan och på Turistinformationerna i kommunen.

Affischer, flyers och vernissagekort

Affischer och flyers med hänvisning till hemsida spreds i hela Sotenäs och de tre grannkommunerna Tanum, Lysekil och Munkedal.

Skyltning

Vi använde oss av stora vägskyltar vid båda infarterna och vidare genom samhället, samt på plats vid parkeringen, ingången till Udden och på utställningsområdet. Egen Informationsmonter på KKV-B i ett av stenhuggarbåsen.

Övrig annonsering

Hemsida, internetannonser på Kulturguiden.tv och Västsverige.com via Sotenäs Turisms hemsida. Annons i Bohusläningens ”Guiden” under hela utställningsperioden och under Västkusttipset i GP genom Sotenäs Turism.

Besök

Katalog trycktes med en upplaga av 5000 ex varav nästan alla gick åt. Eftersom långt ifrån alla besökare hämtade en katalog räknar vi med en två-tredubblad besökssiffra för perioden 9 juli–30 september.

Publikundersökning

Via skyltar på Udden, uppslag inne på Bella Gästis samt på hemsidan uppmanades folk att delta i en publikundersökning. Man kunde posta svar till Kultur & Fritid i Sotenäs kommun som registrerade alla svar.

Sammanfattning:

138 enkätsvar inkom under utställningsperioden, vilket var över förväntan då enda marknadsföring var en skylt på utställningsplatsen och vid informationshyllan på Bella Gästis. För fullständig sammanställning se hemsidan.

Av de svarande var 63 % kvinnor och 37 % män. 95 % var 46 år och äldre

De kom från: Bohuslän 25 %, Stor Göteborg 34 %, Västra Götaland ö. 20 %, Stor Stockholm 7 %, Svealand 4 %, Östergötland 3 %, Skåne 3 % och Europa 1 %.

50 % bestod av dagsbesökare (37 %), hotellgäster, camping och båtturister.

69 % uppgav SkulpturSPARK som hel eller delvis reseanledning.

Främsta informationskälla var tidningar följt av ryktesväg och TV och radio.

På en skala mellan 1-10 fick SkulpturSPARK snittbetyget 8,6.

Spontana reaktioner

Under övriga synpunkter i publikundersökningen fick vi många spontana kommentarer som uttryckte stor tacksamhet för att Udden inte blev bebyggd och entusiasm för utställning och initiativ. Muntliga reaktioner från samhällets invånare, boende och besökare har även de varit övervägande och till och med översvallande positiva. Flera från andra orter i Sotenäs har upptäckt platsen för första gången och uppskattat både dess skönhet och utställningen som upplevelse. Nedanför tar vi oss därför friheten att citera några av SkulpturSPARKS besökare. Samtliga synpunkter finns på hemsidan.

”Vi på turistbyråerna runt om i kommunen har upplevt att Skulpturparken gett Sotenäs ett riktigt lyft när det gäller kulturturism. Otroligt många gäster har förmedlat sin entusiasm över Uddenområdet. Det känns härligt att kunna hänvisa gäster till ett turistmål under en sådan lång period. Då många stänger ned sin verksamhet i mitten av augusti har det för oss varit fantastiskt roligt att kunna hänvisa till Skulpturparken.”

Ylva Front, Sotenäs Turism

”Kommer just hem från Udden med en gäst, räknade då till ca 16 personer som vandrade runt därnere. Pratade med några som tyckte att det var fantastiskt, men de undrade över fortsättningen och hoppades på nya skulpturer nästa år.”

Birgitta Melander, Hunnebostrand

”Parken har blivit ett givet utflyktsmål tillsammans med många gäster från när och fjärran. Mycket lovvärt initiativ att tillvarataga Udden!”

Lisskulla Östlund, Skövde

”Får ej bebyggas. Tänk vad akvarellmuseet betytt för Skärhamn. Tänk på historien om stenhuggaren. Glöm ej det.”

Jill Friedmann. Billdal

Idéutveckling

Möten/kontakter/research

Sotenäs Kommun

Vi har presenterat och diskuterat våra idéer tillsammans med kommunledningen, kommunalråd Mats Abrahamsson och kommunchef Mats Ove Svensson. Vi har även mött den nybildade gruppen för Konst i offentlig miljö och ordföranden i utbildningsnämnden. I samband med seminarierna och publikundersökningen har vi samarbetat med Kultur & Fritidschef Staffan Karlander, kultursekreterare Kristina Cardevik och näringslivssekreterare Jörgen Samuelsson. Staffan har varit förstudiens kontaktperson i kommunen. Kommunanställda har haft möjlighet att ta del av en lunchpresentation som hölls i kommunhuset 10 juni.

Lokal samverkan – Lokala förebilder

Vi har inventerat det lokala föreningslivet och haft ett flertal möten med bl.a. Folkets Hus- och Parkföreningen, Stenhuggarmuseet, Sotenäsgillet och Bildarkivet i Hunnebostrand. Vi har mött Stenakademiens interrimsstyrelse, styrelsen för Sotenäs Turism, Lena Lindén och Bo Norming vid Nordens Ark och den lokala stenindustrin genom Jörgen Lundgren och Joao Escudeiro.

Kulturturism i Bohuslän

Vi har träffat Västsvenska Turistrådets Anders Nykvist, Stylt Trampolis vd Erik Nissen Johansen, Havets Hus vd Maria Jämting, projektledare Cia Lantz på Lysekils upplevelsecentrum, Karl Axel Wikström, f.d. kulturchef i Tanum och talat med Akvarellmuseets Benita Nilsson och Pilanes Peter Lennby.

Det regionala perspektivet

Till Hunnebostrand och SkulpturSPARK har vi under sommaren bjudit in Fyrbodal, VG Region kultur och Västarvet för att diskutera projektidéer ur ett regionalt perspektiv. Utställningen har gästats av Konstenhetens chef Richard Sangwill och Björn Fredlund, f.d. chef vid Göteborgs konstmuseum. Pål har även mött landshövdingen Lars Bäckström och Hasse Persson, chef vid Borås konstmuseum. Vi har fått särskilt stöd av Anita Larsson Modin och Rolf Danielsson från Västarvets processledningsgrupp och genom dem har vi fått kontakt och utbytt idéer med bl.a. Peter Jankavs vid Falbygdens Museum, Leif Bigsten, strategisk utvecklare i Falköpings kommun och Johanna MacTaggart och Ove Ringsby som arbetar med Vänerkulle biosfärområde.

Arbetsseminarium 30 september

Efter avslutad utställning hölls ett slutet arbetsseminarium där möjliga intressenter och aktörer bjöds in att delta för att ta del av våra projektidéer och för att aktivt medverka med egna synpunkter och förslag.

Seminariet inleddes med deltagarpresentationer där tanken var att alla som representerade en organisation, förening eller ett företag skulle bli synliga och tydliga för varandra – men också för att berika de medverkande med olika infallsvinklar på projektidén. Här fanns representanter från bl.a. region, när och fjärran kommuner, lokalt näringsliv och lokala föreningar, systerprojekt och fackmän/kvinnor inom olika områden bl.a. från Gerlesborgsskolan, Falbygdens Megalitcentrum, Innovatum, Göteborgs Naturhistoriska Museum, Västsvenska Turistrådet, Stenakademien m.fl. Sessionen avslutades med en presentation av förstudiens idéförslag för Udden. Under förmiddagen utkristalliserades olika teman som sedan genomgick grundlig diskussion under eftermiddagen i form av rundabordssamtal.

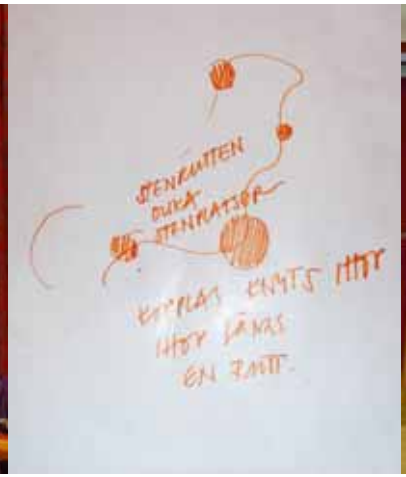

Slutsatser arbetsseminarium

Kring borden diskuterades projektidéerna utifrån fyra huvudperspektiv: **Hållbar Turism**, **Idéer och kunskaper**, **Paketering och Näringsliv** samt **Genomförande och Samverkan**. Diskussionerna var intensiva och landade frågan om projektets placering och omfattning vilket kan sammanfattas enligt följande:

- Både skulpturpark och stenkonstcentrum/upplevelsecentrum bör vara en del i ett större långsiktigt och kommunalt projekt för att stärka den lokala turistnäringen året om. Det finns regionala och nationella medel för att finansiera ett fortsatt visionsarbete inom kulturturism med stenen som tema. Projektet skall ha en tydlig ledning och kommunikation.
- Måste vara ett projekt i tätt samarbete med näringsliv – främst stennäringen och turistnäringen.
- Skall baseras på paketering av upplevelser under ett övergripande bohuslänskt koncept med naturupplevelser, kulturella upplevelser och kunskapsinhämtande som viktiga element.
- Viktigt att bevara genuinitet, äkthet – samtidigt som man utvecklar och förnyar besöksnäringen.
- Viktigt med varsamhet kring Uddens och andra miljöers existerande kvaliteter.
- Viktigt med tydlig medborgardialog och lokal förankring.

Utvärdering

Avslutande utvärderingsmöten med Sotenäs kommun sammanfattade förstudien som ett mycket framgångsrikt projekt som lyckats ena samhället och som mynnat ut i mycket positivt för alla parter. Projektet har även på ett trevligt och bra sätt lyckats genomföra en utställning med kvalitet som uppskattats av kommunen såväl som besökare, företagare och samhällsinvånare. Utställningen har varit väl omskriven och representerad i media något som är bra för hela kommunen. Förstudiens idéer ligger rätt i tiden och är relevanta för Sotenäs/Hunnebostrand och förstudierapporten, som uppfattas som genomarbetad, övergripande och inspirerande, kan fungera väl som underlag för vidare diskussion och som ett instrument att föra processen vidare. Kommunen ser det som sin roll att ansvara för fortsättningen och föra upp ett eventuellt projekt på kommunal nivå.

Sammanfattning

Här slutar vår sammanställning av förstudiens aktiviteter och förlopp. Det har varit en intensiv och givande resa där vi känner att vi lyckats långt över förväntan med vad vi åsyftat men också att det vi gjort bara är en liten del i en mycket större process som handlar om kreativ samhällsutveckling, mobilisering av engagemang, framtidstro och mod. Många idéer och initiativ har föregått våra och vi kan bara lämna stafettpinnen vidare till Hunnebostrands befolkning och Sotenäs kommun eftersom det handlar om utveckling av en allmän och älskad plats.

Framtidens turistnäring

Nya perspektiv

Västkustens betydelse för landet och för Europa aktualiseras genom bl.a. Kustzonsplanering, Landskapskonventionen, Kulturmiljöprogram och olika strategiska planer för hållbar turismutveckling på regional och lokal nivå. Alla arbetar de mot gemensamma mål – att se till så att vi inte sågar av den gren vi sitter på och förstör landskapet runt omkring oss. Det handlar inte bara om att förvalta våra naturresurser utan även att ta tillvara immateriella kvaliteter – hur vi upplever och mår i landskapet. Estetiska och etiska värden som gör att vi trivs och har ett gott liv.

Både Kustzonsplanering (EU–rekommendation) och Landskapskonventionen går ut på att främja samarbete inom planering och förvaltning av kustområdena p.g.a. deras miljömässiga, ekonomiska, sociala, kulturella och rekreationsmässiga betydelse för Europa och bygger bl.a. på samråd med medborgarna.

Detta innebär att Bohusläns kommuner skall arbeta för att skapa förutsättningar för näring som inte påverkar landskapets attraktionskraft och att reglera markexploateringen så att den sker i harmoni med miljö och landskap. En direkt följd av att man inte tillser att landskapets attraktionsvärde bevaras eller t.o.m. förstärks är att besöksnäringen påverkas negativt.

Samtidigt vill staten genom Svenska Turistrådet att turistnäringen skall öka och för Bohuslän ligger utmaningen i att öka den året runt.

Hållbar turism

Västsvenska Turistrådet (VT) och Tillväxtverket har tillsammans startat projektet ”Hållbar Besöksnäring” som ett gemensamt initiativ för att påbörja och driva en utveckling mot en kvalitets- och hållbarhetssäkrad besöksnäring i Sverige. Det är ett nationellt projekt för att utveckla ett oberoende och officiellt system för kvalitetssäkring inom svensk besöksnäring.

Det handlar om att få turistbranschen och kommunerna att tänka långsiktigt och hållbart. Målbilden är en växande besöksnäring som med uthållig lönsamhet levererar upplevelser som motsvarar eller överträffar kundens förväntningar, och som ger samhället ett mervärde utan att äventyra de gemensamma resurserna för kommande generationer.

”Hållbar Besöksnäring” innebär hållbar användning av de resurser som är turismens bas: natur, kultur, miljöer, vatten, energi, livsmedel och det sociala ansvarstagandet – är branschens viktigaste framtidsfråga. Därtill är hållbarhet en betydelsefull faktor för både kort- och långsiktig lönsamhet.

Västsvenska Turistrådet samarbetar och inspireras av det arbete man gör i Skottland och Nya Zeeland, två nationer med vacker natur där man paketerar och säljer upplevelser som baserar sig på kultur och naturlandskapet. Paketeringen och Värdskapet tillsammans med bokningsmöjligheter online är viktiga succéfaktorer men också insatser för att stärka och integrera den existerande kulturen och det lokala näringslivet i turistnäringen.

Nedan följer några vägledande definitioner bl.a. hämtade från Västsvenska Turistrådets skrift ”Hållbar besöksnäring”

Ekoturism

Ekoturism är ansvarsfullt resande som hjälper till att skydda naturmiljöer och stödjer lokalbefolkningens välbefinnande.
(Världsnaturfonden ekoturism, 1994)

Hållbar turism

Kriterierna för Global Hållbar Turism är arrangerade kring fyra huvudteman: effektiv hållbarhetsplanering, maximering av social och ekonomisk nytta för lokalsamhället, stöttande av det kulturhistoriska arvet, och reducering av negativa effekter på miljö. (WTO, översättning: Hermanson/Bergström)

Ansvarsfull turism

Beskrivningen av ansvarsfull turism handlar om att resandet skall bidra till en förbättring av sociala och ekonomiska förhållanden på destinationen, men också om miljö-, natur- och kulturvärden, samt tillgänglighet för människor med funktionsnedsättning.
(Cape Town Declaration 2002, sammanfattad översättning av C. Åberg)

Naturturism

Turism med inriktning på naturupplevelser. Motiv för att utöva naturturism kan exempelvis vara naturupplevelse, avkoppling, socialt umgänge, fysisk aktivitet. Det finns ett stort antal olika aktiviteter som kan omfattas av begreppet naturturism, där några av de vanligaste är olika former av vandring, skidåkning, utomhusbad, fritidsfiske och naturstudier. (Wikipedia)

Strategisk turistutveckling

Norra Bohusläns kommuner antog 2006 den första versionen av: *Strategisk plan för utvecklingen av besöksnäringen i norra Bohuslän* som bl.a. fastställer att kommunerna skall medverka till att skapa en åretruntbaserad besöksnäring som är ekologiskt hållbar och baserad på det genuint bohuslänska.

För att lyckas med konststycket att på samma gång tillvarata natur och kulturarv, utveckla besöksnäring, bedriva en hållbar och rättvis markanvändning och verka för ett levande samhälle året runt krävs även övergripande visioner, strategier och handlingsprogram kommunalt som kan inspirera och ge handlingskraft.

Kulturturism

Turism med huvudanledningen att uppleva kultur på plats och som helt eller delvis motiveras av kulturupplevelser på destinationen

Jonas Dahl, seniorkonsult på Grayling, tidigare marknad och kommunikationschef på Världskulturmuseet och Västsvenska Turistrådet föreläste om ”Kulturens kommersiella kraft” och gav oss definitionen. Kulturturismen upplever en ökning bl.a. genom ökade satsningar på kulturturism och att det idag finns en större grupp med intresse för kultur. Detta beror på ökade utbildningsnivåer, äldre befolkning och på kvinnors högre inkomster.

Kulturen är viktig för vart vi reser. I USA är t.ex. kulturarvsturism en ”multibilliondollar”-industri. Alla turistdestinationer som går bra – gör det för att man satsat på kulturen. Ett paradexempel är Guggenheimmuseet i Bilbao som vände den nedåtgående trenden för en hel region.

Det som attraherar besökare enligt internationella turistutredningar är:

- konst – specifik för platsen eller internationella samlingar
- den samtida kulturen på platsen
- mat/livsstilen på platsen
- platsspecifik kulinarisk tradition
- traktens historia
- kulturarvet

Kulturturisten kan beskrivas enligt följande:

- högre utbildning
- högre inkomster
- reser mer – och under hela året
- spenderar mer – högre dygnsutlägg
- reser med mening och mål

Vad skall man göra för att lyckas med kulturturism?

Det behöver inte vara spektakulärt utan det gäller att hitta och förmedla det som är unikt med platsen. Att berätta det som är värt att berätta. Turisten letar efter det platsspecifika, det unika och det äkta. Hitta det som är unikt på varje plats. Gör det till en upplevelse.

Den kulturturistiska paradoxen:

De primära reseanledningarna – kulturbesöksmålen – får en ytterst liten del av den totala kulturturistiska omsättningen samtidigt som de som tjänar de verkliga pengarna på kulturturismen; hotell, shopping, transport, restaurang etc. har ingen eller mycket liten kontroll över sina främsta tillgångar: kulturbesöksmålen.

Akvarelleffekter

Ett exempel på satsning på kultur som givit positiva effekter på turismen är Nordiska Akvarellmuseet på Tjörn där man 1995 helhjärtat satsade och sade ja till Nordiska Akvarellsällskapets visioner. Benita Nilssons berättelse i museets skrift *Byggt på vilja och vatten* redogör för en dynamisk process på åtta år från idé till invigning 2000. Idag skördar inte bara museet men hela kommunen frukterna av det hårda arbetet.

2010 blev Nordiska Akvarellmuseet i Skärhamn på Tjörn årets museum. Motiveringar från juryn: ”Museet producerar utställningar av världsklass och är ett föredöme vad gäller kopplingen mellan museum, forskning och utbildning” och ”Museet tänjer gränserna och visar världen i lokalsamhället. Ett museum som har förändrat en ort”. Museet har, 2011 tillsammans med Göteborgsposten, även tilldelats Kultur och Näringslivs pris, Swedish Arts and Business Awards 2010.

Akvarellmuseet är även ett exempel på en kulturinstitution som varit framgångsrik när det gäller att bredda verksamheten och hitta nya former av finansiering. Museet samarbetar nära med de kulturpolitiska uppdragsgivarna Västra Götalandsregionens kulturnämnd, Statens kulturråd och Tjörns kommun. Västa Götalandsregionen är borgenär för museets fastighetslån.

Forskning

John Armbrecht, forskare vid Handelshögskolan i Göteborg på Företagsekonomiska institutionen/Centrum för Turism, genomförde under perioden 2008-2009 studien *Samhällsekonomin kring Nordiska Akvarellmuseet* och i samband med detta konstaterades följande:

För varje satsad krona får kommunen tillbaka 20 kr på Akvarellmuseet

Forskningsrapporten sökte svar på frågor som: Vilket värde skapar Akvarellmuseet? Vem tar del av värdet? Har välfärden på Tjörn ökat sedan museets tillkomst? Har offentliga medel gjort nytta?

Här är bara några siffror som exempel på de positiva slutsatser som kan dras från studien. Hela forskningsrapporten finns att ladda ned på nätet.

• **Besökare** under perioden 2008-2009 **– 226 000** (150 000 besökte utställningarna)

– 18 % från Tjörn, 55 % från Stor-Göteborg, 36 % män och 64 % kvinnor
– medelåldern var 55 år och majoriteten hade en högskoleutbildning
– genomsnittsinkomst låg något över rikets medel.

• **13,2 miljoner – intäkter** som Akvarellmuseet genererade till Tjörns kommun

– biljettintäkter (2,7 mkr)
– museibutiken (1,2 mkr)
– mat och dryck (4,7 mkr)
– shopping (2,9 mkr)
– logi (0,8 mkr)
– övriga utgifter (0,9 mkr).

• **Bidrag in – 10,56 miljoner**
Tjörns kommun tillfördes dessutom medel från externa bidragsgivare till Nordiska Akvarellmuseet**,** uppdelade på regionala bidrag (6,66 mkr) statliga bidrag (1,9 mkr) och utvecklingsbidrag som i snitt uppgår till 2 mkr.

Stenen i Sotenäs

Sotenäs kommun har tidigare varit inne på att profilera sig inom sten som en turiststrategi. Sotenäs är kanske den kommun med flest och tydligast spår efter stenhuggarepoken. Ute på Ramsvikslandet och Bohus-Malmön visar klippfälten upp sig i hela sin vidsträckthet så att de står i kontrast till den övriga kuststräckan sett ur ett satellitperspektiv (se ovan). Det ligger också nästan mitt emellan Strömstad och Göteborg så det geografiska läget är idealiskt om man vill satsa på ett stenresurscentrum för Bohuslän.

Tidigare initiativ

I slutet av 90-talet tog konstnär Asbjörn Andresen initiativet att samla olika intressenter kring stenen för att bl.a. diskutera idéer om en arkitektutbildning med inriktning på granitsten förlagd till Sotenäs. En arbetsgrupp som leddes av dåvarande kommunchef Lars-Erik Knutsson blev starten för flera projekt där Sotenäs kommun, stenindustrin, Sotenäsgillet, Stenhuggarmuseet och föreningarna på Bohus-Malmön samverkade mot gemensamma mål.

1999 **Sotenäs kommun** - Arbetsgrupp: utveckling och utbildning inom sten.

2000 **Stenakademien** bildas som ett resultat av arbetsgruppens arbete och mottar flerårigt stöd för sin verksamhet.

2002 **Rio kultur** - *Granitindustrin - Förstudie om kulturreservat för sten-industrin för Västra Götaland* (Östlund/Wingård/Jerer/Swedberg/Olsson).

2003 **Sotenäsgillet/Stenhuggarmuseet** - Förstudien *Stenen som resurs och fundament i samhällets förändring och utveckling. (*Åsa Algotsson om förut-sättningar för att etablera ett kunskaps och resurscentrum för sten i Sotenäs).

2004 **Sotenäs kommun** - ansökan om 3,5-årigt projekt: ”Regionalt resurs-center för sten” - en nätverksorganisation för projekt inom kunskapsupp-byggnad, kunskapsbevarande och kunskapsförmedling. Avslag från regionen.

2004 **Rio Kultur** får uppdrag av Sotenäs kommun att utarbeta *Sten.doc - en metod för att beskriva och värdera kulturhistoriska lämningar knutna till sten-industrisamhället.* (Åsa Algotsson / Stig Swedberg)

Efter detta tycks det som om stenen kallnat och kanske också det politiska klimatet för kultur. Det tar tid och kraft att driva nyskapande och innovativa projekt och den kontinuitet som krävs ligger ofta i händerna på kommunen som har för vana att skifta hamn med jämna mellanrum. Men stenen ligger där den sist blev lagd och det är bara att försöka lyfta den igen.

Natur- och kulturturism

Västra Götalandsregionens kulturpolitik förhåller sig till två övergripande styrdokument; *Vision Västra Götaland: Det Goda Livet* och *Kulturvision Västra Götaland*, som i sin tur utarbetat sex handlingsprogram inom prioriterade områden däribland ett eget för natur- och kulturturism.

Sotenäs har många tillgångar som går att utveckla och erbjuda till framtidens turister: Stenhuggarmuseet, flera Hembygdsmuseer och bildarkiv, Person-historiska föreningen, Hållö fyr, Stenriket Bohus-Malmön , Soteleden – som ringlar genom många övervuxna stentäkter och stenbrott på Ramsvikslandet och Bohus-Malmön – och så Udden med stenbrottet och utskeppningskajen.

En medveten satsning på natur och kulturturism med stenen som tema skulle kunna lyfta existerande resurser till en ny nivå och samtidigt ge en gynnsam avkastning.

Ramsvikslandets naturreservat, vy mot Mjölskärs fyr Foto: Ingrid Lindberg

Förslag

Till utveckling av Uddenområdet

Skulpturpark

Stenkonstcentrum

Platsen

Udden är ett älskat strövområde i unikt och ostört västerläge tätt intill tätorten Hunnebostrand och till Ulebergshamn. Dess betydelse för befolkningen, fast- och fritidsboende samt tillresande båt- och campingturister har möjligen underskattats vilket givit upphov till olika exploateringsplaner genom åren.

Beskrivning

Udden och strandpromenaden bort till Ulebergshamn är en plats dit alla i orten kan ta sig på 5-15 min till fots och för besväret får de en stunds frihetskänsla. Skyddad från övriga samhället kan man ostört njuta av en orörd horisont, en varierad arkipelag, med ryggen mot ett fantastiskt berg med spår från istid och stenhuggartid som från sin topp erbjuder utsikt till Väderöarna.

Sommartid är det sol- och badmöjligheter som lockar – men även andra aktiviteter, som i år utställningen SkulpturSPARK, drar folk till platsen – som uppfattas som fantastisk och storslagen.

Bohusläns tätorter erbjuder många småbåtshamnar, bryggor, rader av sjöbodar mot vattnet blandat med butiker och restauranger men att så nära samhället kunna uppleva det orörda och karakteristiskt karga såväl som det genuina och historieanknutna har kanske ett större värde än någon kan föreställa sig.

Vårda Udden med varsamhet – heter det i en insändare av Dan-Eric Mattson, sedan länge en av Uddens många väktare, som vittnar om individens känsla för platsen i stark kontrast till tidigare exploateringsplaner.

Historik

Hunnebostrand växte under stenhuggarepoken på 1800- och 1900-talet från ett litet fiskeläge till ett betydande stenindustrisamhälle som bröt och producerade gat- och byggnadssten. Här fanns flera stora stenföretag och stenhuggarna, som kom från när och fjärran för att söka lyckan i stenriket är de som format dagens Hunnebostrand.

Udden fungerade under hela stenepoken som utskeppningskaj för sten. Härifrån skeppades gatsten, kantsten och byggnadssten ut i världen för att bli hamnkanaler i Göteborg, slussar i Holland eller kajer i Buenos Aires. Det sägs att av ballastsanden som skeppen förde med sig från Argentina blev det till en härlig badstrand – som numera ligger under nyare tiders stenkross.

På 1920-talet började man även bryta sten på Udden vilket gav Nordre Höge berg dess nuvarande och karakteristiska utseende med stora lodräta brottytor. Fördelarna med det var närheten till utskeppningen men också den goda kvaliteten på graniten som på Udden är ljusgrå medel- och grovkornig och lämplig för bl.a. monument och ornamentsten som tillverkades här. Från Udden stammar t.ex. *Sibbarpsmonumentet* i Limhamn av Bror Marklund, Riksdagshusets ”dockor” och stenurnorna till Posthuset i Göteborg.

1968 lade AB Förenad Granitindustrier ned sin verksamhet på Udden på grund av dålig lönsamhet. Asfalt och betong tog över som bygg och vägmaterial och den konkurrensen klarade den bohuslänska stennäringen inte av.

Sedan 60-talet har marken varit föremål för spekulation. Fiskeindustri, reningsanlägg, spa och boende har stött på motstånd. Så även försöken att konstruktivt bevara den när planer om stenhuggarmuseum, stenhuggarteater och akvarellmuseum stoppades.

Platsens profil

(platsspecifik karakteristika)

Det karga
Havshorisonten
Det öppna vidsträckta
Låga öar slipade som valryggar
Höga öar som nedrasade tempel
Gammalt stenbrott med unik brottyta som visar bergets karaktär och historien
Skrotsten, ”vargar” och resterna av en utskeppningskaj från 1800-talets mitt
Stenmurar löst sammanfogade i kontrast till moderna murars monotoni
Hopptorn i obehandlat trä, vitnande av sol och vind.
Enkla bänkar av sten eller plank som smiter in till berget
Trappor i sten, ojämna oregelbundna
Sandstrand med snäckskal, musslor och tång
Fågellivet och det marina livet tätt inpå
Kontrasten höga berg – mjuka strandängar
Långa perspektiv, öar bortom öar norrut
Västerläget, solnedgång i havet
En plats att möta stormen på
En plats för att ”kyssa havet”
Öppna landskap
Landmärke

Värd att ta vara på

Udden har en enorm potential bara i sig själv, som orörd plats men p.g.a. exploateringstrycket mot kusten måste den värnas på något sätt. Vilka skyddsformer finns idag och vilka skulle kunna vara aktuella för Udden?

- **Detaljplanen** – ändra till rekreationsområde med tydlig motivering att platsen har betydelse för invånare, för besöksnäring och i ett nationellt/europeiskt/internationellt perspektiv. Udden bör inte bebyggas med undantag för mindre och väl anpassade byggnader/konstruktioner till rekreationsområdets nytta och fördel.
- Låt området omfattas av det **kulturmiljöprogram** som utarbetas.
- **Kulturreservat** – undersök möjligheter för bildande för hela strandpromenaden Hunnebostrands hamn–Udden–Ulebergshamn med hänsyn till behov av säkerställande av genuin miljö men också för att det som pedagogiskt landskap har förutsättningar att ge besökare upplevelser som vidgar kunskapen och fördjupar förståelsen av kulturlandskapet och historien. (I Rio Kulturs förstudie *Granitindustrin* där man utredde kulturreservat för stenindustrin är Ulebergshamn ett av föreslagna områden).

Det handlar om att få in platsen i ett långsiktigt medvetande om dess verkliga värde. Det är viktigt att definiera detta värde och utforma en plan för att upprätthålla det. Man skulle kunna göra en rumslig och historisk analys av platsen med dokumentation och eventuellt upprätta en bevarandeplan. Vilka värden bör bevaras?

1 Stenpark Hunnebostrand

Utveckling av Uddenområdet

De funktioner som platsen har idag kan förtydligas och utvecklas och genom att vårda och medvetet forma kan man höja värdet från anonymt rekreationsområde till en stenpark med stark identitet. En utveckling av området måste dock göras med en känsla för platsens redan inneboende kvaliteter och karakteristika så att dess nuvarande värde bevaras eller t.o.m. förstärks.

Generellt föreslår vi utveckling av en stenpark där materialbruk och formspråk knyter an till det existerande rustika och harmonierar med landskapsbilden. Detaljer som bänkar, lyktstolpar, skyltar, gångvägar, byggnader och konstruktioner bör gå i stil med nuvarande enkelhet där material som sten, granit, grus, betong eller vitriolbehandlat trä har sin egen kvalitet. Dagens lyktstolpar är ett exempel på främmande och förfulande element som bör åtgärdas. Använd Bohusgraniten genomgående!

Kommunen bör inte vara rädd för att ta in kompetens utifrån. Låt t.ex. en landskapsarkitekt utarbeta ett programförslag för Udden tillsammans med konstnärer och kulturarvskunniga. Man kan med fördel anordna en tävling för detta ändamål. Genom att anordna öppna tävlingar får kommunen möjlighet att välja och tävlingar har en tendens att skapa media och väcka engagemang. Alla som använder platsen, helårsboende såväl som sommargäster bör ha möjlighet att ge synpunkter på förslag, gärna i form av 3D-modeller – som är lättförståeliga och tydligt åskådliggör faktiska förhållanden.

Möjliga utvecklingsområden:

Bad Den redan befintliga badplatsen kan utvecklas för att erbjuda fler kontaktytor med havet som t.ex. slipade granittrappor som går ned i vattnet och skyddade småbarnsbad. Badet skulle kanske även kunna utvecklas för att bli det första handikappbadet i saltvatten konstruerat helt i granit.

En utbyggd brygga med bastu eller ett mindre saltvattensvarmbad - som det man byggt i Nösund – skulle kunna uppföras för att hålla badplatsen levande och öppen året om – om det utformas och planeras på rätt sätt.

Friluftsliv Tydliggör användningsområden och underlätta för friluftsaktiviteter som t.ex. en stenramp för isättning av kajak och windsurfing, redskapsbod för bollspel och kitesport och kanske t.o.m. en klättervägg.

Kultur Etablera en arena för olika evenemang - teater, dans, musik, film, utomhusutställningar och andra sammankomster. Den dramatiska platsen strax intill berget som tidigare använts som stenhuggarteater kan utformas med stil och känsla för existerande förutsättningar och material till att bli både funktionell och spännande.

Kulturarv Låt Udden bli en naturlig samlingsplats för stenminnen och ”vargar”, som annars försvinner som fyllnad till nya bostads- eller industriområden. Udden skulle kunna vara ett reservat för dessa och även utgöra element i utformningen av parken. Rensa inte bort historiska detaljer som berättar om användning utan sträva efter att förtydliga kulturarvet.

Skulpturpark Ger möjlighet för stadigvarande aktivitet och kulturinslag. Mer information om detta på nästa uppslag.

Folkliv Gör Udden till en folkets park där det finns möjligheter att hålla olika slag av fester och ceremonier som t.ex. barndop, bröllop och begravning.

Lars Widenfalks skulptur *Tidsrum* står likt ett tempel vid ingången och slår an en ton som väcker associationer till antiken. Kanske en del av parken är en tempeltrappa för vår dyrkan av havet eller för religiösa dop? Allt i sten, allt med platsens befintliga karaktär som förebild. En havstenpark för alla och för alla stämningar.

Strandpromenaden

Det är viktigt att se Udden som en del av den större helheten och att man i samhällsplaneringen ser på hela sträckan Hunnebostrand–Ulebergshamn. Strandpromenaden som helhet bjuder på många olika upplevelser som berikar och förstärker varandra, något som många i lokalmiljön poängterar. Strandpromenaden skulle kunna vidareutvecklas som exotiskt och varierat besöksmål för Hunnebostrand med Ulebergshamn och Sotenäs.

Som ett exempel på hur man skulle kunna arbeta gav vi Boel Hellman från arkitektfirman happyspace uppdraget att utföra ett eget programförslag för Udden. Vi tyckte det kunde vara intressant eftersom Boel Hellman, som fritidsboende och sedan barndomen, har en stark personlig koppling till platsen och har arbetat mycket med programmering som är ett sätt att beskriva områdesanvändning socialt, arkitektoniskt, samhällsekonomiskt och politiskt. Vi visar här en del av happyspaces programskiss som även innefattar strandpromenaden. [För fullständig programskiss se vår hemsida]

Det handlar om att planera in även det som tycks oplanerat eller självklart – om det inte skall försvinna.

.

2 Skulpturpark Hunnebostrand

Skulpturpark som idé

Hela norra Bohuslän kan egentligen betraktas som en jättelik skulpturpark som erbjuder en rent estetisk njutningsupplevelse under alla årstider. Vår idé om en skulpturpark på Udden är en idé om att locka det ovana ögat att upptäcka detta skulpturala landskap och formerna i det. Skulpturparken kan då ses som en attraktion som drar besökare till en utgångspunkt för vidare exkursioner ut i landskapet. En bas för natur- och kulturturism i Sotenäs och norra Bohuslän – året runt.

Idén om en skulpturpark på Udden är inte heller ny och som Petter Öhnell (utredning *Skulptur på Koster*) uttryckte det verkar det som om skulpturparker blivit på modet i Västra Götaland. Skulpturparker är populära utflyktsmål. Pilane har varit en enorm succé och man skulle kunna säga att skulpturparker blivit ett slags trademark för opretentiös natur och kulturupplevelse då de både gör konsten tillgänglig för alla och landskapet förståeligt. Det har blivit ett allmänt begrepp som förespeglar besökaren något oväntat och överraskande. Skulpturparker sätter okända platser på kartan och förutsätter också att man före eller efter uppsöker kringliggande caféer, restauranger, hotell och butiker vilket bidrar positivt till besöksnäringen.

Stenskulptur som förmedlare av en plats

Stora stenar, stensättningar och stenskulptur har i alla tider använts för att markera en viktig, helig och inte sällan vacker plats och blir för all framtid en indikator på att just den platsen är värd att se, befinna sig på och ta vara på för framtida generationer.

Skulptur kan också fungera som en förstärkare av rumsupplevelsen och en mental eller sensuell utgångspunkt för upplevelse av en plats. Skulpturer fungerar som orienteringspunkter och beröringspunkter och är tillgängliga för alla kategorier av besökare. De behöver ingen förklaring och skapar en ny gemenskap och nya samtalsämnen. De förmedlar upplevelser som kan delas oberoende av nationell eller religiös tillhörighet.

Något som blev tydligt med skulpturerna på Udden var att de förändrade det gängse rörelsemönstret, bromsade upp energierna och fick människor att vandra runt i kringelikrokar och att interagera med skulpturerna. De väckte impulser till att beröra, slå sig ned vid, klättra upp på och till och med igenom. Platsen som kanske kan uppfattas som ödslig hade blivit stillsamt befolkad av närvaro och med skulpturerna var man inte längre lika ensam och utlämnad till den.

Konsten som förmedlare av kulturarvet

Anita Larsson Modin (Västarvet) menar att konst är mycket väl ägnat att förmedla kulturarvet. Stenskulptörer arbetar idag både med klassiskt formspråk och med modern konceptualism (som t.ex. installation) och skulle i mycket större grad än idag kunna engageras för att gestalta kulturhistorien. Många moderna konstnärer arbetar på ett associativt och abstrakt sätt vilket kan skapa spänning mellan verk/skulptur och bakomliggande historier som kan förmedlas i muntlig eller annan berättande form.

En samling stenvalsar från stenindustrin kan placeras och arrangeras på ett sätt som ger associationer till antikens pelargångar. Element från stenhuggarepoken som både vittnar om industriarvet, bär spår av stenhantverket och kanske har en spännande historia kan bli dekorativa formelelement i parken eller få funktioner som bänkar, bord eller grillplatser. Människor kommer ibland själva med gömda skatter som t.ex. vargar och det finns mycket (levande) historia kvar som utgör en stor social komponent.

På olika sätt kan platsen berikas med synliga och osynliga historier som låter sig förmedlas, paketeras och kanske t.o.m. säljas
– genom kataloger, guideböcker,
guidade turer och autoguider
via mobilnätet.

Skulpturpark på Udden

Vi ser en skulpturpark som ett sätt att markera och vitalisera Udden som plats som utan att förstöra eller störa existerande miljö förstärker kulturhistorien och tillför platsen och orten något extra. Vilket ytterligare motiveras:

Historiskt

Udden har tidigare varit en plats där man framställt stenskulptur.

Estetiskt

En skulpturpark som enbart består av stenskulptur skulle harmoniera med omgivningen och blir en del av naturen i övrigt och i ytterst långsam transformation av väder och vind.

Funktionellt

Sten som material är tåligt, hållbart och i det närmaste underhållsfritt. Så länge skulpturerna är rätt konstruerade och monterade och har en viss storlek utgör de heller ingen fara för skada eller att löpa risk för skadegörelse.

Socialt och samhällsekonomiskt

En skulpturpark kan utformas så att den inte konkurrerar utan snarare förstärker existerande aktiviteter som sol, bad, lek och promenader, något som bekräftats under sommarens utställning. En skulpturpark skulle också främja och stimulera övrig utveckling av platsen och ge detta arbete en övergripande målsättning med estetiska och konstnärliga värden. Att kunna bada bland skulpturer blir i sig en slogan för ett unikt besöksmål och skulpturparken som begrepp är med och marknadsför platsen, orten och hela Sotenäs.

Skulpturparkens utformning och utveckling

Skulpturparkens utformande ser vi som en dynamisk process mellan kommun och en eller flera enskilda aktörer. Kommunens beslut om att stödja en skulpturpark och att upplåta platsen för denna blir avgörande för en målstyrd utveckling. En programskiss för området med angivelser för möjlig placering av skulptur och en skötselplan skulle kunna fungera som en utgångspunkt för att bjuda in och samarbeta med en eller flera utställare.

Vi föreslår att skulpturparken börjar som ett återkommande arrangemang med utställningar i en fortsättning av 2011 där Bohusläns Stenstipendiater erbjuder ett både internationellt och lokalt anknutet nätverk av skulptörer och skulptur av hög kvalitet.

Genom manifestationer som t.ex. stensymposium med utvalda internationella konstnärer kan man öppna fönster mot omvärlden och med workshop och seminarier kan man samla idéer, och informera allmänheten. För varje år bygger man vidare på erfarenhet och kontakter.

Organisation

Nu finns arbetsgruppen Skulpturpark Hunnebostrand som i framtiden skulle kunna vara underställd en stiftelse som drar upp riktlinjer för arbetssätt, konstnärligt och socialt syfte och utvecklar en långsiktig vision för parken. Stiftelsens styrelse bör bestå av lokala, nationella och internationella representanter för skulptur och konst (även arkitektur och landskapsarkitektur), nätverket Bohusläns Stenstipendium samt Sotenäs kommun.

Den praktiska utförande delen av organisationen; arbetsgruppen, skall bestå av lokala aktörer: Sotenäs kommun med grannkommuner, Sotenäs Turism, lokalt näringsliv, Stenakademien, stenindustrin, Stenhuggaremuseet, bildarkiven och aktiva konstnärer i trakten (nätverk KKV-Bohuslän).

Finansiering

Finansiering av utställningar m. m. sker i utvecklingsfasen på projektbasis och sökes genom Västra Götalandsregionen, kommuner, näringslivet i kombination med försäljning av konst, kataloger, guidade visningar och föredrag.

Visionen framåt

Skulpturparken på Udden i Hunnebostrand får fungera som ett skyltfönster för konst och skulptur, Hunnebostrand, Ulebergshamn och Sotenäs som turistmål, men också för en större vision om ett stenkonst- och stenresurscentrum för Sotenäs och Bohuslän.

Att skapa ett besöksmål med internationell status

För att locka den långväga besökaren på åretruntbasis till Sotenäs och Bohuslän fordras en besöksanledning som både väcker uppmärksamhet och garanterar upplevelser och erbjuder komfort och gott värdskap. Vi behöver ett besöksmål som i kvalitet, variation och förnyelse kan mäta sig med Akvarellmuseet eller Louisiana och som kunde fungera som en första orienteringspunkt – en fyr som välkomnar den internationella resenären. Skulpturparken behöver i sin förlängning även den stå i anslutning till ett inomhusalternativ med garanterade öppettider.

Skall man satsa på kultur måste man satsa och sikta högt från starten. Det är en dristig och långsiktig satsning som är både kostnads- och tidskrävande men belöningen - ett namn i världen - är guld värt.

Levande samhälle

Det är just de ekonomiska effekterna av en sådan satsning som vi tror kan vara intressanta för en liten kommun som Sotenäs som måste öka sin besöksnäring och förlänga säsongen, samtidigt som man skall förvalta sina landskaps- och naturvärden.

Fler besökare och kulturturister under hela året ger fler arbetstillfällen, gör att butiker och restauranger kan utöka sina öppettider vilket lägger grunden för ett stabilare socialt utbud, med fler mötes- och kontaktytor som ökar livskvaliteten för alla. Medvetenhet om att ha en världskänd turistattraktion som det talas om ger stärkt självkänsla samtidigt som det berikar lokalsamhället och närregionerna med kunskap, konst och kultur.

Konst som förmedlare av upplevelser

Museer fungerar väldigt bra som kultursatsningar eftersom de kan inrikta sig på åretruntpublik genom sin väderokänslighet.

Att etablera konstmuseum på ”omöjliga” platser som t.ex. i den nedgångsdrabbade industristaden Bilbao har blivit så populärt och lyckosamt att det t.o.m. har blivit ett begrepp: ”McGuggenheimization”. Begreppet syftar på Guggenheimmuseets koncept med uppseendeväckande arkitektur och högklassig konst och kultur som ett upplevelsekoncept som kan massproduceras med positiva ekonomiska effekter som följd.

Framtidens museum

Dagens museum är inte längre enbart statiska samlingar utan dynamiska upplevelsecentrum som använder sig av alla tillgängliga media och uttrycksformer för att förmedla kunskap om den värld vi lever i. Den digitala audiovisuella teknologin har utvecklat sig och kan erbjuda visuell förmedling som kräver mindre utrymme men ger starkare upplevelse.

Världskulturmuseet, **Universeum** och **Cosmonova** är några exempel på kunskapsförmedlare på upplevelsebasis. **Nordens Ark** har visat oss att en kunskapsinstitution mycket väl låter sig kombineras med kunskapsförmedling och upplevelseturism och att detta även låter sig förverkligas på landsbygden.

3 Stenkonstcentrum

Vår vision är ett stenkonstcentrum som rymmer flera olika funktioner men vars övergripande syfte är att utgöra en besöksanledning som lyfter fram stenen och det bohuslänska stenlandskapet som turistmål internationellt och bidra till att öka besöksnäringen på åretruntbasis.

Funktioner

En konsthall för stenskulptur

Skulpturparken behöver ett inomhusalternativ för åretruntbesök och dåligt väder. En skulpturhall för mindre utställningar och utställning av dyrbar eller sårbar skulptur. Den behöver ett administrativt centra för organisation, drift, planering, men också för mottagning och försäljning.

Vägvisare till upplevelser i landskapet

Samtidigt som konsthallen blir mottagning och förmedlare av skulpturparken och Uddenområdet skall den också förmedla andra stenrelaterade kultur-, natur- och kulturarvs upplevelser som t.ex. Stenhuggarmuseet, Bildarkivet, Soteleden och lokala vandringsleder, Stenriket Bohus-Malmön, Hållö fyr, Ramsvikslandet, stenbrotten i Evja och Skärholmen, Gerlesborgsskolan och Konstnärernas Kollektivverkstad Bohuslän.

Den skall fungera som ett kreativt centrum för att i samarbete med olika kulturaktörer och turistnäringar utforma, paketera och sälja upplevelser i landskapet genom guidade turer och vandringar till fots, per cykel, buss eller med båt och kajak.

Upplevelsecentrum för sten

Ett stenkonstcentrum skulle kunna utgöra ett regionalt resurs- och informationscenter för hela norra Bohusläns granitområde. Ett levande förmedlingscentrum för kunskap om stenen ur alla dess olika aspekter och filial för olika centrala institutioner som t.ex. Bohusläns Museum, Göteborgs Naturhistoriska Museum, Geologiska institutionen, m.fl.

- **Geologi**
  Geologi är ett oerhört fascinerande och outtömligt ämne där Bohusläns unika geologi bara utgör en bråkdel av en svindlande historia som omfattar 4,7 miljarder år.
- **Historia**
  Bohusläns historia från urtid till dynamisk nutid med stenhuggarepoken som lokal anknytning är en historia som i mångt och mycket ännu väntar på att bli utforskad, dokumenterad och berättad.
- **Naturvetenskap**
  Kunskap om Bohusläns flora och fauna - från sprickdalslandskapet till yttersta skären, om det marina livets nutida villkor, miljövård m.m.
- **Teknologi**
  Stenhantering från dåtid till nutid, hantverket och stenindustrin idag. Byggteknik, bergrumsteknik m.m.
- **Konst & Arkitektur**
  Stenkonstens historia är identisk med vår världs kulturhistoria. Egyptens pyramider, Påsköns stenstoder och Tryggös gravröse har något gemensamt.

Digital Black Box och ett levande centrum för kultur

En konsthall kan mörkläggas och med digital teknik fyllas med bilder, ljus, ljud, röster, musik och förstås film. Man använda digitala skärmar och video-projicering som lätt kan förändras eller flyttas undan för olika behov. Man kan kombinera detta med verkliga objekt, zonstyrda hörlurar och bärbara pekskär-mar. Man kan visa film på storduk och som i Cosmonova på Stockholms Naturhistoriska museum, i ett utrymme på 23 x 23 x 11 m, resa i både mikro- och makrokosmos. Det finns egentligen inga gränser för vad man med filmens och dataanimeringens hjälp kan förmedla på ett spännande och med-ryckande sätt.

En Black Box ger också möjligheter för teater- och dansföreställningar och om akustiken tillåter även konserter. Det kan med sitt tomrum bli ett levande gnistrande centrum för konst och kultur.

Resurscentrum för lokalt kulturarv

Som administrativt centra för en skulpturpark kan den också fungera som resurscenter för lokala kulturföreningar med natur– och kulturarvsinriktning som erbjuder utställningsmöjligheter eller tekniskt eller administrativt stöd i samband med arrangemang i syfte att förmedla kulturarvet.

Ett resurscentrum som lånar ut, utbildar eller hjälper till med att hittar personal och finansiering för lokala initiativ och som arbetar med syfte att främja ut-vecklingen av kulturturism med förankring i lokalsamhället.

En arkitektonisk attraktion i bohusgranit

Ett stenkonstcentrum byggt i bohusgranit skulle kunna utgöra en attraktion i sig och marknadsföra graniten och byggnadskonsten.

Byggnad

Endast med en arkitektur eller ett arkitektoniskt koncept som är unikt kan vi uppnå målet att skapa ett internationellt uppseendeväckande besöksmål och endast då kan man försvara investeringarna. Vi föreslår ett stenkonstcentrum som ryms i en byggnad av äkta bohusgranit med en arkitektur som utmanar och utforskar granitens arkitektoniska möjligheter.

Funktioner:

- Utställningshall/mässhall/inomhusarena
- Black Box/Teater/Konserthall
- Administrativt centra för:

  - Stenpark och skulpturpark
  - Natur- och kulturturism i området
  - Kunskapsförmedling
- Imageskapare
- Marknadsföringsfönster för:

  - Stenpark och skulpturpark
  - Norra Bohusläns granitområde
  - Stenindustrin och byggnadskonsten
  - Hunnebostrand och Sotenäs kommun

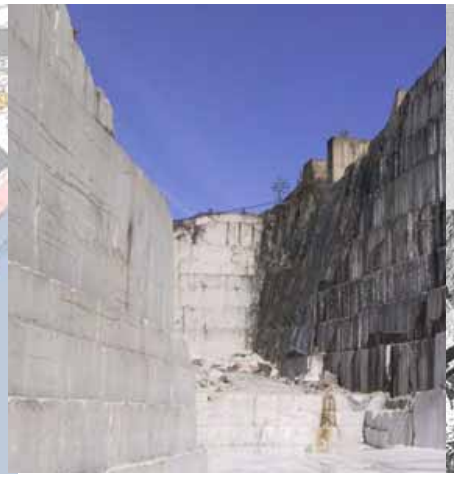

Lokalisering

Att ett stenkonstcentrum skall ligga i Hunnebostrand motiveras inte bara av att det bör ligga i anslutning till skulpturparken men också för att orten i så stor utsträckning är uppbyggd av och fått sin nuvarande karaktär genom stenindustrin.

Många har dock uttryckt sin oro och motvilja till att man överhuvudtaget skall bygga något på Udden efter att den än en gång blivit räddad från exploatering och det är svårt att motivera en konsthall eller paviljong och ännu mindre ett museum framför berget, även om idéer och tankar har funnits.

Det är kanske så som Lena Hummel-Gumaelius uttryckte det under vår första idépresentation, att den största och vackraste byggnaden på Udden är berget självt.

Berget som byggnad

Men begränsningen som det skulle innebära att inte bygga på Udden gav oss idén om att låta berget vara just byggnaden och istället använda dess inre för ett stenkonstcentrum bestående av en eller flera salar i granit. Med dagens teknik är det möjligt att såga ut hela absolut lodräta och jämna partier av berget utan sprängning. Bergets ytor kan sedan slipas och poleras vilket i teorin ger möjlighet att skapa t.ex. en spegelsal i granit. Ett specialdesignat bergrum skulle med sin världsunika arkitektur, konstruktion och teknologi avslöja granitens inre och erbjuda en förhöjd rumslig upplevelse tillräckligt stark för att göra det till en internationell sevärdhet.

Hotell och parkering vid Lahälla

Logistiken för resten av samhället blir en utmaning och för att överhuvudtaget klara av att uppnå målen med ökad besöksnäring behövs ett hotell i centrala Hunnebostrand och även en större parkeringsyta. Tillgång till ett stenkonstcentrum vid Udden skulle kunna lösas genom påbjuden parkering vid Lahälla, som även är en möjlig lokalisering för ett konferenshotell, och innebära att man ledde besökare genom hela Hunnebostrand innan de kom fram till Udden. Området i södra hamnen erbjuder kanske ett bättre alternativ och här skulle stenkonstcentrum kunna byggas ihop med ett spektakulärt stenhotell. Läget skulle då förstärka och binda samman hela Hunnebostrandspromenaden och även resten av samhället med närhet till Stenhuggarmuseet och Hembygdsmuseet.

Andra alternativ

Stenhuggarmuseet har utrett möjligheter för ett inomhusalternativ och genom en Leader-förstudie tagit fram ritningar till en museibyggnad. Någon form av kompletterande lokal är en helt nödvändig uppgradering för att kunna ta emot busslaster och serva turister men att förlägga ett stenkonstcentrum till den aktuella tomten ser vi däremot inte som aktuellt. Platsen är för liten och avståndet till en framtida skulpturpark och havet gör att det inte kan bli lika attraktivt som besöksmål för konst och kultur.

Folkets Hus– och Parkföreningen äger marken mellan kyrkogården och Hunnebovägen och har planer på att bygga bostäder, ett hotell och en kulturpark på området. Om man ser till utnyttjandet av resurser kan man också tänka sig en utveckling av ett stenkonstcentrum även på detta område. Potentialen för att skapa en spektakulär byggnad som känns rätt placerad här är dock inte lika stark.

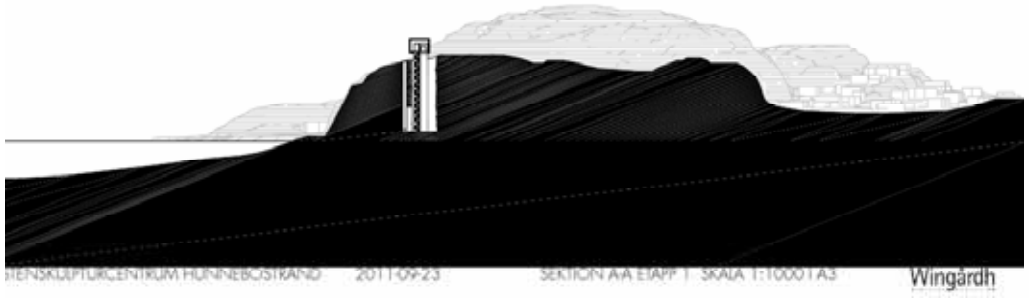

Arkitekttävling

En arkitekttävling är i sig ett oerhört kraftigt marknadsföringsverktyg och i synnerhet om den vänder sig till internationellt erkända arkitekter. Deras namn och idéer sprider sig som ringar på vattnet och platsen och projektet får automatiskt världsomspännande uppmärksamhet. En arkitekttävling för ett stenkonstcentrum i Hunnebostrand skulle bli en reklamkampanj för orten och för hela Bohuslän och ge effekter i hela turistnäringen.

Fria visioner

Den världskände och prisbelönte arkitekten Gert Wingårdh som bl.a. står bakom Flygledartornet på Arlanda, Öijareds Golfklubb och svenska ambassaderna i Berlin och Washington gästade oss och Udden i somras och tog del av våra tankar och idéer. Hans omedelbara reaktion var att platsen var ”klock-ren” för en skulpturpark och för etablering av ett framtida stenkonstcentrum. Som en gest till idéerna och projektet har han i samarbete med Sanna Bergman Svärd utarbetat ett skissförslag som vi får lov att presentera som ett exempel på hur hiss-nande en arkitekttävling skulle kunna bli. Förslagspresentationen kan ses i sin helhet på vår hemsida.

Realisering genom samverkan

Arbetet med att utveckla och realisera ett stenkonstcentrum är en mycket mer långsiktig och krävande process än att etablera en skulpturpark på Udden. Vi ser dock skulpturparken som en startbana för de högtflygande planerna.

Det handlar om att skapa förutsättningar för att kultur och näringsliv kan samverka och att få kommunens olika aktörer att inse att de kan öka sina chanser och inkomster genom att satsa i ett gemensamt projekt.

Det är kanske möjligt att använda den ”kulturturistiska paradoxen” (s. 26) som utgångspunkt för ett strategiskt tänkande och för medvetna satsningar. Om näringslivet går samman för att stödja en gemensam kultursatsning med regional och nationell räckvidd som t.ex. en skulpturpark kan den användas som en marknadsföringsfyr för samtliga aktörer.

Sommarens utställning SkulpturSPARK fick hjälp med värdskap, representation och marknadsföring av Bella Gästis och i utbyte marknadsförde utställningen restaurangen som fick fler hänvändelser, besök och gäster.

Vårt samarbete gav också mervärde i form av stöd och ömsesidig uppmuntran och även om detta bara är ett litet exempel på samverkan mellan kultur och näringsliv är det det som skall utgöra grunden för utveckling av ett stenkonstcentrum som kombinerar olika finansieringslösningar där flera olika typer av aktörer bidrar och drar nytta av anläggningen.

Finansiering

Ett utvecklingsprojekt och en byggnad kan realiseras genom olika nationella och regionala fonder och utvecklingsbidrag i kombination med sponsorer. Det grundläggande är att projektet får en förankring i kommunen med enhällig majoritet och drivs framåt oberoende av politiska skiftningar.

Den stora utmaningen är den fortsatta driften. Den måste bygga på en väl fungerande samverkan mellan kultur, näringsliv, kommun, region såväl som regionala och nationella institutioner som på något sätt kan ha intresse i det bohuslänska granitlandskapet både som rekreationszon och naturarv.

Sammanfattning idéer

1. **Utveckla Udden**
   Göm inte denna vackra plats. Framhäv den.
   Låt den bli Hunnebostrands ansikte utåt.
2. **Upplåt Udden för etablering av skulpturpark**
   Stenskulptur inkräktar inte på existerande aktiviteter utan är med och framhäver platsen, drar publik och marknadsför orten och kommunen.
3. **Satsa på natur- och kulturturismen med ett stenkonstcentrum**
   En långsiktig och regionalt förankrad satsning för att framhäva stenen som besöksmål i Sotenäs kan stärka kommunerna i norra Bohuslän.

Villa Vestfold i Norge av Jarmund/Vigsnæs AS Arkitekter Foto: Nils Petter Dale

Förutsättningar

Kommunens roll

Projektägare

Eftersom kommunen är markägare och har ansvar för samhällsutvecklingen är det kanske naturligt att ett utvecklingsprojekt för Udden som tar utgångspunkt i förstudiens förslag, ägs och drivs framåt av Sotenäs kommun. Arbetsseminariets deltagare var eniga om att kommunen borde vara projektledare för en eventuell fortsättning och man skulle etablera en stabil och nåbar projektgrupp som först arbetar fram visionen och sedan driver igenom målen.

Benita Nilsson, projektledare för utvecklingen av Nordiska Akvarellmuseet, har delgett oss av sina erfarenheter och underströk vikten av att ha ett enigt koncept och en stark förankring i kommunen . När man väl vet vad man vill är det dags att lösgöra sig från moderskeppet och bilda eget bolag som kan genomföra planerna. Tillkomsten av Havets Hus gick till på liknande sätt.

Markägare

Sotenäs kommun kan ta en aktiv roll när det gäller markanvändning, och som oppositionsråd Britt Wall uttryckte det på arbetsseminariet: ”Ta tillbaka planmonopolet och aktivt bjuda in de exploatörer som är villiga att ställa upp på våra villkor.” Vi kan välja vad vi vill göra och långt större utsträckning bestämma vem vi skall tillåta att forma vår miljö.

När det gäller Udden tror vi att det är av stor vikt för projektet men även för andra liknande initiativ att kommunen är tydlig med hur man vill att området skall användas i framtiden och att det kommuniceras till invånarna.

Turismutveckling

När det gäller turismutveckling kan kommunen lägga upp riktlinjer för vilken typ av turism man vill ha. Satsning på kultur- och naturturism kräver antagligen mer samordning och styrning och att kommunen är delaktig och aktiv.

Det finns en antagen och gemensam *Strategisk plan för utveckling av besöksnäringen i Bohuslän* men för att kunna förverkliga de vackra ideal som är formulerad i denna är det viktigt att det också utarbetas en plan som är specifikt utformad för Sotenäs förutsättningar, behov och önskemål så att den kan bli ett reellt verktyg för att bygga en nyskapande turistnäring.

Det behövs kanske ett övergripande kommunalt visionsarbete med en allmänt och väl marknadsförd vision och strategi à la det som gjorts i t.ex. Skaraborgs, Åres och Tibros kommuner. Skaraborg är ett exempel på hur man även kan marknadsföra själva visionen och visa att man är klar och mottaglig för idéer och initiativ. Åre är ett exempel på hur man omvandlade sin lågsäsong till högsäsong genom en utförlig (och visserligen kostsam) destinationsutredning där besökarna själva gav svar på hur man skulle satsa för att locka dem sommartid. Tibro är ett exempel på en medveten profilering av kommunen genom satsning på möbelindustrin.

Vi vill föreslå att Sotenäs kommun tillsammans med lokalt näringsliv, kommuninvånare och besökare utformar en inspirerande vision för framtidens turism som kan fungerar som motor för utveckling av kultur– och naturturism, med allt från byggandet av nya fritidshusområden till cykelvägarnas utformning. Allt hänger ju ihop och är beroende av varandras existens och alla behöver stimuleras att arbeta mot gemensamma mål med glädje och entusiasm.

Näringslivsutveckling

Svenskt Näringslivs undersökning 2011 om företagsklimatet i Sotenäs framhåller vikten av att skapa förutsättningar för unga entreprenörer och att företagsklimatet, som är en viktig tillväxtfaktor, måste stärkas i kommunen.

Det finns planer på ett företagshotell, *FöretagsArenan Sotenäs,* som ska stimulera till ökat hållbart entreprenörskap och nyföretagande samt förbättra utvecklingsförutsättningarna för befintligt näringsliv och stötta den unga generationens entreprenörstänkande, bl.a. i samarbete med Innovatum, Campus Väst, Företagarna Sotenäs m.fl.

I detta sammanhang vore det kanske intressant att se just på turistbranschen som är attraktiv för unga inom vilken många är småföretagare som antagligen kommer att behöva stöd, stimuli eller förstärkning om besöksnäringen skall utvecklas mot nationella mål och för åretruntturism. Kommunen skulle t.ex. kunna stimulera restauranger, caféer och butiker till längre öppettider genom projekt där unga och arbetslösa engageras mot subventionerad ersättning.

Genom att erbjuda liknande insatser för kulturaktörer och föreningar som betyder mycket för besöksnäringen men som inte klarar av den kommersiella delen av verksamheten (som t.ex. Stenhuggarmuseet) kan man stimulera ett småföretagarklimat som med öppna verksamheter skapar liv och rörelse och gemyt som i sin tur upplevs positivt av besökare. Ett fint exempel är Seaport som denna sommar upplät förstaklassiga utställningslokaler för konstnärer i form av Hunnebostrands konstmagasin. Ett annat är SkulpturSPARK där Sotenäs kommun upplät marken för internationell stenskulptur!

Förstudiens fortsättning

Förstudiens mål har varit att utveckla och framlägga ett förslag för utveckling av Udden och sammanfattas i denna förstudierapport. Den ursprungliga tanken är att förstudien skall ge underlag för att etablera ett treårigt utvecklingsprojekt som skall leda fram till en egenfinansierad etablering av projektets mål: att skapa ett besöksmål som främjar samhällsliv, kultur, natur och miljö samt lokalt näringsliv med utgångspunkt i en skulpturpark på Udden.

Förstudien är ett öppet förslag som vi härmed överlämnar till Sotenäs kommun och till invånarna i Hunnebostrand och Ulebergshamn att utvärdera och reagera på. Eftersom området som idéerna avser att utveckla är kommunal mark och en allmänning överlämnar vi det även till den demokratiska processen.

Arbetsgruppen Skulpturpark Hunnebostrand fortsätter under projektägare Folkets Hus- och Parkföreningen och Hala-projektet med ytterligare en skulpturutställning till sommaren 2012. Detta ger även möjlighet för att vidare-utveckla projektidéerna men avgörande för fortsatta satsningar är hur kommun och samhälle mottager förstudiens förslag och vad man väljer att göra med Udden.

Resurser

Här följer en listning över några av de resurser/samverkansparter som vi tror skulle kunna utgöra basen för vidare utveckling av projektet stenskulpturpark och stenkonstcentrum i Hunnebostrand.

Lokalt

Föreningar/kunskapsbärare och förvaltare:

Arbetsgrupp Skulpturpark Hunnebostrand

Folkets Hus– och Parkföreningen Kooperativ i Hunnebostrand

Stenhuggarmuseet

Hembygdsföreningen Sotenäsgillet

Hunnebostrands Bildarkiv

Hunnebostrands Samhällsförening

Ulebergshamn Då & Nu

I övriga Sotenäs finns också Kungshamns Bildarkiv och hembygdsföreningar i Bovallstrand, Kungshamn, Smögen och på Bohus-Malmön. Sotenäs Folkdansgille, Sotenäs Personhistoriska förening, Sotenäs Riksteaterförening, Föreningen Hållö fyr och Tôllar ô Seiel, m.fl. Mer information om dessa på Sotenäs kulturportal: sotenaskultur.se

Naturresurser

Udden och strandpromenaden till Vindeklätten via västra Ulebergshamn. Söndre och Nordre Hoge berg, Skalbergen och Hunnebo Klåva. Havet och skärgården, Sotekanalen och Ramsvikslandets naturreservat och Soteleden för att nämna några - samt även övriga naturtillgångar på Sotenäset.

Kulturarv

Bortsett från fiskenäring har stenindustrin format Hunnebostrand med omnejd och arvet från den tiden återspeglas i stadsarkitekturen, i omgivande landskap som t.ex. Skalbergen och Lahälla präglade av stenbrytningen och på Udden med sitt stenbrott och sin utskeppningskaj. Badanläggningarna i hamnen, Hästedalen och på St. Görans ö berättar även om badgästernas ankomst och friluftslivets - den nutida turismens begynnelse.

Gerlesborgsskolan

Närliggande och nationellt betydande kultur och utbildningscentrum för konst och kultur. Mer information www.gerlesborgsskolan.se

KKV-Bohuslän

En kollektivverkstad för konstnärer med verkstäder för sten, textil, grafik och måleri och samtidigt ett kulturcentrum, mötesplats och utställningsrum för konst och stenskulptur. KKV-B är värd för Bohusläns Stenstipendium.
Mer information www.kkv-b.se

Bohusläns Stenstipendium

Ett 21-årigt erfarenhetsutbyte och ett internationellt nätverk av stenskulptörer som inte har utnyttjats, och som har ett stort kultur- och marknadsvärde.

Stenakademien
Stenakademien är en ideell förening bestående av Tanums, Strömstads, Sotenäs och Lysekils kommuner, Chalmers, Bohusläns Kooperativa Stenindustri samt Hallinden Granit. Föreningen ska vara en arena för möten, dialog och samverkan mellan kommuner, industri och akademi i syfte att främja en långsiktigt hållbar utveckling för stenindustrin i Bohuslän.

Stenindustriförbundet
Bohusläns stenindustri representeras idag genom stenindustriförbundet som är en branschorganisation för stenbrytning i hela Sverige. www.sten.se

Sotenäs Turism
Sotenäs Turism är en stiftelse bestående av representanter från kommun och näringsliv i Sotenäs som bl.a. driver turistinformationerna i kommunen och organiserar turistfrämjande aktiviteter.

Det lokala näringslivet
Det lokal näringslivet representeras av bl.a. Restaurang Bella Gästis, Kanten, Olgas, Eat m.fl. restauranger & caféer. Affärer och butiker som Henrik Olsson Fiskaffär, Konsum COOP. Konst, kultur och boende genom: Galleri Litorina, Seaport, Hotell Kaprifol, vandrarhemmet, Ramsviks camping, Ramsviks Övergård och Hunnebostrands camping m.fl.

Nordens Ark
En förebild och mentor för utveckling av verksamhet som kombinerar institution med kultur och natur och upplevelseturism. www.nordensark.se

m.fl.

Regionalt

Fyrbodal
Kommunalförbund Fyrbodal driver egna projekt och tillväxtprogram inom bl.a. kultur och näringsliv. Här finns t.ex. Tillväxt Bohuslän med Kustzonsplanering och samarbetsprojekt som Leader Ranrike och Mare Novum

Västra Götalandsregionen
Stödjer genom Kulturnämnden och Regionutvecklingsnämnden olika projekt och handlingsprogram inom natur och kulturturism, utveckling av det maritima och industriella kulturarvet, näringslivsutveckling inom kultursektorn m.m.

Västarvet
Förvaltar vårt natur- och kulturarv och arbetar med regionalt utvecklingsarbete genom att vara en resurs när det gäller att stärka kommunernas lokala attraktionskraft med hjälp av natur- och kulturarvet. Här ingår bl.a. resurserna Bohusläns museum, Vitlycke och Göteborgs Naturhistoriska Museum.

Västsvenska Turistrådet
En resurs för utveckling av besöksnäring, marknadsföring, paketering och affärsplaner inom turistnäringen.

Innovatum
Regional utvecklingsresurs för mediateknologi och upplevelsecentrum.

m.fl.

Arbetsgruppen Skulpturpark Hunnebostrand

Pål Svensson
En av Sveriges mest anlitade skulptörer vad gäller utställningar och offentlig konst. Har sedan 1984 uppfört ett fyrtiotal verk i Sverige och utomlands. Utbildad samhällsplanerare och engagerad i projekt kring arkitektur och stads-planering. www.palsvensson.se

Hans Leutscher
Konstnär, utbildad i Rotterdam, Holland. Bosatt i Bohuslän, arbetar mest med granit. Driver egna företaget Minnessten som är inriktat på produktion och utveckling av konstnärliga gravmonument. www.atelier.box.nl

Dan Bothén
Ingenjör och ägare till Teamster AB samt vd och ägare till Bothén Fastighets AB med kontor i Ulebergshamn. www.bothenfastighetsab.se

Ingrid Lindberg
Projektledare
Konstnär, utbildad i Göteborg, Stockholm, Oslo och New York inom huvudsakligen konst, drama, film och digitala medier. www.ingridlindberg.com

Appendix

Bilagor

Samtliga bilagor som refereras till i rapporten finns att ladda ned i pdf-format på vår hemsida under följande adress:

www.skulpturparkhunnebostrand.se/rapport

Kontaktuppgifter arbetsgrupp

E-post: info@skulpturparkhunnebostrand.se

Ingrid Lindberg
Telefon: 0768 45 71 41 E-post: iml@c2i.net

Pål Svensson
Telefon: 0708 92 36 66 E-post: pal.svensson@spray.se

Dan Bothén
Telefon: 0703 12 37 40 E-post: dan.bothen@telia.com

Hans Leutscher
Telefon: 0703 86 22 38 E-post: info@minnessten.se

Kontakt Sotenäs kommun

Kommunstyrelsen

Sotenäs kommun
Hallindenvägen 17
456 80 Kungshamn

Telefon: 0523-66 40 00
E-post: info@sotenas.se
Hemsida: www.sotenas.se

Kontaktperson Förstudie: **Staffan Karlander**, Kultur & Fritidsansvarig

Leader förstudie Skulpturpark Hunnebostrand

genomfördes med stöd av:

Ranrike NORRA BOHUSLÄN

Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling: Europa investerar i landsbygdsområden

Hunnebostrands Folkets Hus & Park

Sotenäs kommun